

मध्यगायत्रीमंत्रस्यब्रह्माविलु
महेश्वरऋषयः॥सूर्योदेवता
जगतिछंदः॥गार्हस्पत्याग्निः
अहनाग्निःर्दक्षेणाग्निश्चत्रय
स्थानानि॥ॐभुभुवस्वःत्रैलोक्य
मितिद्वेत्रं॥अकारमितिबिजं॥

सार०
८६

गीता

उकारमिति शक्तिः ॥ मकारमिति
कीलकं ॥ मुक्तिद्वारमिति गीता
सारमंत्रस्य जपमहं करिष्येति सं
कल्पः ॥ उँ उँ उँ कारमिति मंत्रं ॥ इत्यु
ज्जुन उवाच ॥ उँ कारस्य महात्मा
नं रूपं स्थानं परं स्तथा ॥ तत्सर्वं

८६

श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि मे पुरुषो
त्तम ॥ १ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ सा
द्युपायमहावाहो यन्मां त्वं प
रिपृच्छसि ॥ विस्तरेण प्रवक्ष्या
मितन्मे निगदितः शृणु ॥ २ ॥ पृ
थिव्याग्निश्च रूग्वेदो मूरित्ये

वपितामह ॥ अकारे तुल्यं प्रा
 ते प्रथमे प्रणवांशके ॥ ३ ॥ अंत
 रिदं यज्जुर्वेदे चूर्वे विष्णुः स
 नातनः ॥ उकारे तुल्यं प्रा ते द्वि
 तीये प्रणवांशके ॥ ४ ॥ दिवि सूर्या
 सामवेदः स्वरित्येव महेश्वरः ॥

मकारे तुल्यं प्रा ते तृतीये प्र
 णवांशके ॥ ५ ॥ अकारे पीतव
 र्णश्च रजोगुणसमुद्भवः ॥ उ
 कारः सात्विकः शुक्लो मकारो
 कृष्णतामसः ॥ ६ ॥ अकारे उ
 कारे चैव मकारेण धनं जयः

अर्धमात्रं समायुक्तं रुद्रमेकं
 सुनिश्चलं ॥ १ ॥ अकारो वह्निसं
 युक्तं उकारः सोमसंयुतः ॥ मका
 रो चार्कसंयुक्तं उंकारः परमंप
 दं ॥ ८ ॥ योनिवीजं च बीजानां
 बीजंतं बीजमव्ययं ॥ उचारय

त्परं शक्तिः ब्रह्मरंध्रनिवासिनी
 ॥ ९ ॥ उंकारश्च गवान् विष्णुः त्रि
 धात्मा च त्रयोक्षरं ॥ तस्योच्चा
 रणमात्रेण परं ब्रह्माधिगच्छति
 ॥ १० ॥ त्रिभिस्त्यानं त्रिमात्रं च त्र
 योमंत्रत्रयोक्षरं ॥ त्रिमात्राचा

धर्ममात्रेण प्रणवं च विशिष्यते ॥
११ ॥ अष्टांगं च चतुःपादं त्रिस्था
नं पंचदेवतं ॥ उंकारं यो मिजा
नाति ब्रह्मा विष्णु शिवात्मकं ॥ १२ ॥
उंमित्यकाक्षरं ब्रह्म ध्यायते चि
न्मयं हृदि ॥ शब्द ब्रह्मादिरूपेण
शब्दातीतं निरंजनं ॥ १३ ॥ उंकार

स्य प्रभवान् वेदा उंकार प्रभवेश्च
रा ॥ उंकारात्प्रभवं सर्वं त्रैलोक्यं
सचराचरं ॥ १४ ॥ तस्माद्भ्यासये
न्नित्यं सर्वांगं परमेश्वरं ॥ उंकारे
च समासेषु परं ब्रह्म विचिंतये
त् ॥ १५ ॥ परं ब्रह्म प्रतिष्ठाप्य प्रण
वान् प्रणवेण तु ॥ प्रणवेण स्वयं

चैवमेकीकृत्यतदाच्यसेत् ॥१६॥
पादार्धत्रतलंविद्यात्पादोर्ध्ववि
तलंभवेत् ॥ सुतलंजंघदेशेतुजा
नुदेशेरसातलं ॥१७॥ महातलंच
उरुभ्यां गुह्यदेशेतलातलं ॥ पा
तालंकटिदेशेतुसत्यमंपरिकीर्ति
तं ॥१८॥ तलंवितलंसुतलंरत्नात

लमहातलं ॥ रसातलंचपाता
लंसत्यपातालमेवच ॥ भूःलोकं ॥१९॥
नाभिदेशेतुभ्रुवोर्लोकेतुकुक्ष
योः ॥ स्वःलोकंतुहृदीस्थानेजठ
रेचमहर्लोकं ॥२०॥ कंठस्थंजन
लोकंचतपोलोकंललाटके ॥ मृ
र्धनीसत्यलोचभ्रुवनानिचतु

दर्शः॥२१॥ भुभुवःस्वेतिमंत्रेणश
रीरंपरिश्रुद्ध्याति॥शरीरंप्रणव
च्यात्वाविद्युत्सोदामिनीतथा॥
२२॥ उंमित्येकंपरब्रह्महृदिपद्मे
व्यवस्थितं॥ धृतिरग्निर्मनोरूपं
संतोषसमिधः॥ स्मृतः॥ तस्यचा
भ्यासतेयेनसर्वदापुरुषोत्तमं॥

२३॥ धृतिरग्निर्मनोरूपंसंतोष
समिधः॥ स्मृतः॥ इन्द्रियाणिपश्य
न्वृत्वाचात्मायजतिदीक्षित
॥२४॥ आत्मानमरणिकृत्वाप्रण
वंचोत्तरायणि॥ ध्याननिर्मथन
भ्यासंदेहंपश्यंतिगूढवत्॥२५॥
उहसोदहतिपापाणिदीर्घमो

सार०
२२

रूपप्रदायकं ॥ अथ च पुलतो वा
पित्रिविधो चारणेन तु ॥ २६ ॥ तैल
घासामिवाच्छिन्नं दीर्घं घंटा निना
दवत् ॥ आवाचं प्रणवस्थाग्रं य
स्तं वेदसंवेदवित् ॥ २७ ॥ प्राणाय
मं परब्रह्म प्राणायामं परं शिवः ॥
प्राणायामं परं विष्णुः परमात्मस्य

गीता

२२

रूपकं ॥ २८ ॥ ब्रह्मा तु पुरको ज्ञे
यो कुंभको विष्णु रूच्यते ॥ रेच
को रुद्रो देवत्यो कुरा कुरपरशि
वः ॥ २९ ॥ अर्जुन उवाच ॥ अ
कुराणि च मात्राणि सर्वे विंदु
समाश्रिताः ॥ विंदुना भिद्यते
नादौ सनादः केन भिद्यते ॥ ३० ॥

श्रीभगवानुवाच॥ उंकारध्वनि
नादेन वायुः सहरणांतिकं॥
निरालंबः समुद्रस्य यत्र नादो
लयंगताः॥३१॥ निरालंबपदे प्रा
प्तैचित्ते चैव लयंगते॥ निवर्तते
क्रियासर्वेयस्मिन् दृष्टे परापरे
॥३२॥ गमागमस्यै स्थंगमनादि

श्रुत्यांचिद्रूपदीपंतिमिरांधकारं
पश्यामि ते सर्वजनो निरस्थं नमि
मिहंसंपरमात्मा रूपं॥३३॥ अ
नाहतस्य शब्दस्य तस्य शब्दस्य
यो ध्वनिः॥ ध्वनिरंतर्गतं ज्योति
ज्योतिरंतर्गतं मनः॥३४॥ तन्मनो
विलयं यांति तद्दिष्टोः परमं पदं॥

तत्पदं परमं ध्यानं तद्भ्यानं ब्रह्म उ-
च्यते ॥३५॥ उर्ध्वं शून्यं मध्यं शून्यं
मध्यः शून्यं निरामयं ॥ त्रिः शून्यं यो-
विजानाति सर्वं मुच्यंति बंधनात्
॥३६॥ शून्यं जावित जावना पुण्यं
पापैर्न लिप्यते ॥ शून्यं सर्वमिदं ज्ञं-
ति श्रुण्यानां परमं पदं ॥३७॥ नाभि

मूले स्थितं पद्मं नालं तस्य दशांगु-
लं ॥ कोमलं तस्य तन्नालं निर्मलं
पद्मधो मुखं ॥३८॥ कदलिपुष्प-
संकाशं चंद्रकांति समप्रभं ॥ विश-
लदलसंपूर्णं चारुहासं सुनिर्म-
लं ॥३९॥ पद्मकिंजल्कसदृशं त-
त्पकांचनसन्निभं ॥ नित्यानंदम-

यंस्थानं तद्विष्टनोः परमंपदं ॥४०॥
 अर्जुन उवाच ॥ दुर्विलेयं दुरा
 धं दुः प्रंगम्यं जनार्दन ॥ अधोमुखं
 तु हृत्पद्मं हृदयं केन गच्छती ॥४१॥
 श्रीभगवानुवाच ॥ अधोमुखं तु
 हृत्पद्मं उहृत्या प्रणवेण तु ॥४२॥

रा

त्वात्सुषुप्तकोशालं विकाशो व्या
 धिनासनं ॥४३॥ अंतर्धानेन प
 शंती प्रकाशकुरुते तु यत् ॥ अ
 तर्धानविहीनस्य तद्विष्टो परमं
 पदं ॥४३॥ ततः पश्चाद्भवेत्पन्नं स
 र्वागात्रं सुखावहं ॥ अथ पत्रे तु ह
 त्पद्मं द्वितियं कुसुमस्तथा ॥४४॥

सार
९६

अष्टपत्रे स्थिते देवैरुद्गादि सर्वदे
वता ॥ तैलाग्निवर्तिसंयोगं मधु
मज्योतिरूपकं ॥ ४५ ॥ कारणं
योगविज्ञानहेतुसाधनवर्जितं
तस्य मध्ये स्थिते भानुभानुमध्ये
गतः शशी ॥ ४६ ॥ शशिमध्ये गतो
वन्हीवन्निमध्ये गतः प्रभा ॥ प्रभा

जी०
९६

मध्ये गते पिंडं नानारत्नप्रतिष्ठि
तं ॥ ४७ ॥ अने करत्नसंकीर्णं ज्व
लनार्कसमप्रभं ॥ तस्य मध्ये स्थि
तं देवं नारायणमनामयं ॥ ४८ ॥
श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंपुंडरीका
क्षमच्युतं ॥ संखचक्रगदापद्मं
संखलंखड्गमेव च ॥ ४९ ॥ सु

र्यकोटिप्रतिकाशचंद्रकोटिसुशी
तले॥प्रशेनवदनेध्यासीतोवरध
रंहरि॥५०॥हृदिस्थितंपंकजम
ष्टपत्रंसकर्णिकेशरचारुहासं
अंगुष्ठमात्रंमुनयोवदंतीध्यानेन
विष्णुःपुरुषंपुराणं॥५१॥कृतेऽश्रे
तंहरंविधात्वैतायोरक्तवर्णिकं॥

गी०
९७

धापरेपीतवर्णानानीलवर्णिकले
युगे॥५२॥शुद्धेसमंनिर्विकल्पेनि
र्विकारंनिरंजनं॥अप्रमेयंमयेदेवं
तेविधात्पुरुषोत्तमं॥५३॥तैलाग्नि
वर्त्तिसंयोगंमधुमज्जातिरूपकं॥
कारणयोगविज्ञानहेतुसाधनव
र्जितं॥५४॥अमात्राशब्दरहितं

स्वरव्यंजनवर्जितं ॥ विंदुनादकलाती
तेयस्तंवेदसवेदवित् ॥ ५४ ॥ अर्जु
न उवाच ॥ अदृश्यभावनानास्ति
दृश्यमानोविनश्यती ॥ अखण्डचिस्व
यंबुंल्लोकप्रध्यायंतीयोगिनः ॥ ५५ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ अंतःपुण्यं व
रिप्रणः परमात्मानं समाधिस्थं

गी०
१८

लक्षणं ॥ ५६ ॥ यावत्पश्यत्स्वगाकारं
तदाकारं विचिंतयेत् ॥ भिन्नेकुंभे स
याकाशं महाकाशं प्रवर्तते ॥ ५७ ॥ वि
भिन्ने प्रकृते देहे पश्येदात्मानमात्मनी
यदृश्यं परमं रूपं स्मरेत्पार्थ मनंतकं ॥
५८ ॥ जीवं शिवः सर्वात्मानं भूतेभूत
व्यवस्थितं ॥ समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठं

सार
९९

तंपरमेश्वरं ॥ ५८ ॥ हृत्पद्मकारिका
मध्ये शुद्धिदित्त्रया कृते ॥ मंगुष्टमा
त्रमचलंध्याय दोकारमश्वरं ॥ ६० ॥
आसने चासयणे वा तिष्ठन्गाच्छन्स
दाशुची ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन योगयु
क्ता भवार्जुन ॥ ६१ ॥ विषयाशक्तीमि
दंसास्त्रं मध्यस्य दर्पनं यथा ॥ सर्वसंग

गी०
९९

स्मृतिः ॥

निवृत्तात्मा पश्येदात्मानमात्मनो ॥
६२ ॥ अर्जुन उवाच ॥ देहेन ये कुतो
बुद्धिर्बुद्धिहिने कुतो ज्ञानैर्ज्ञानहिने
कुतो गती ॥ ६३ ॥ अत्यंतमलिनो देहे
देहिचास्यंतनिर्मलं ॥ उभयोरंतरं
ज्ञात्वा कथं शौचविधियते ॥ ६४ ॥
नवच्छिद्रकृते देही श्रवते षटीकादि
स्मृतिहीने कुतो ज्ञानं

सार
१००

वत् ॥ ब्रह्मसोचंचरेवेदाद्यर्मसास्त्र
मनेकधा ॥ ६५ ॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ आत्मानेयो न जानाती सर्वम
यमुचस्मृता ॥ तिर्थेषुपुसुयज्ञेषु
काष्टपाषाणमृगमये ॥ ६६ ॥ प्रति
मादौमरोगेषांतेनरामुचचेतसः
बहिर्भ्रमतीयः कश्चित्सर्वदेहेमहे

गी०

१००

श्वरः ॥ ६७ ॥ स्वग्रहेपापसंत्यक्ताभि
क्षारटतिदुर्मती ॥ ईदंतिर्थमिदंक्षेत्रं
भ्रमतेतापसाजना ॥ ६८ ॥ आत्माति
र्थं न जानातीतेषांतिर्थनिरार्थकं ॥ ति
लमध्येयथातेलंक्षिरमध्येयथाघ्नं
इत्ये ॥ काष्टमध्येयथावन्दीर्देहोतरव
वस्थितं ॥ ज्ञानंचादिपितंदेहेबुद्धिबु

सार
१०१

ह्यसमिश्रितं ॥ १० ॥ ब्रह्मज्ञानाग्नि
नानित्यं दहते पुन्यपापयो ॥ मीना
जीवंती रेचंती यथा क्षिरेच्छतं स्थि
ते ॥ ११ ॥ अप्रमेवं भवेत्तस्य यथा
त्मा परमात्मानो ॥ मुहुर्त्तमपि यो
गं च एकाग्रमनसा सदा ॥ १२ ॥ स
त्रिस्तुरतिपापानियंति जन्म

गी०
१०१

शतैरपि ॥ गीतासारमिदं शास्त्रं
गीतासारसमुद्भवं ॥ १३ ॥ तत्र स्थि
तं ब्रह्मज्ञानं वेदशास्त्रं पुनिश्रितं ॥
इदं शास्त्रमया प्रोक्तं गुह्यं वेदार्थ
संज्ञितं ॥ १४ ॥ पुण्यं पापहरं ध्या
ने सदा दुःखप्रनाशने ॥ पठतोऽशु
एव तां वापी विष्णुर्महात्म्यमुत्तमं

सार
१०१

१५॥ निर्मथ्य सर्वशास्त्राणाम् क्लृप्तं
न कथितं ध्वं ॥ गीता सारमिदं
शास्त्रं गीता सारशुच्यं ॥ १६
गीता सुगीता कर्तव्या किं मन्ये
सास्त्रविस्तरे ॥ अत्यंतः नरेके
घोरे गीताध्यायनपश्यती ॥
१७॥ यत्स्वयंपद्यनाभस्य मुखे

गी०
१०१

पद्याविनिस्सृतां ॥ इदं सास्त्रमि
याप्रोक्ते गुह्यवेदार्थविस्तरे ॥ १८
तेन रामो क्षमाप्रोती सिद्धो भवती
नान्यथा ॥ अष्टादसपुराणानीन
नवव्याकरणाणि च ॥ १९ ॥ निर्म
थ्यचतुरो वेदान्मुनिना भारते कृ
तां ॥ भारतोदधिनिर्मथ्यगीतानि

सार
१०३

मण्यतस्य च ॥ ८० ॥ सारमुद्रस्य
कृष्णेन मूर्ध्नि नस्य मुखे हुता ॥ भार
तां मृत सारं च सर्वं च भगवान्मु
खात् ॥ ८१ ॥ गीता गंगा दकं पित्वा
पुनर्जन्म न विद्यते ॥ मलनिर्मिचि
ने पुंसां गंगा स्नानं दिने दिने ॥ ८२ ॥
सकृत् कृत्वा भस्म स्नानं संसारमलं

गी०
१०३

नाशनः ॥ गीतानामसहस्रं च
स्तवराजमनुस्मृति ॥ ८३ ॥ ग
ज्यंद्रमोक्षणं चैव यस्य कुक्षौ
प्रवर्तते ॥ यः पठेद्गीता सारं
च सर्वे नारायण स्मृता ॥ ८४ ॥
सर्वसास्त्रमयो गीता सर्वदेव
मयो हरी ॥ सर्वतीर्थमयी गंगा

सार
२५

सर्वधर्मः दयापरः ॥ ८५ ॥ पादं
वार्धपादं वा श्लोकार्धश्लोकः
मेव च ॥ यो नित्यं ध्यायते वि
प्रः समोक्षमधिगच्छती ॥ ८६ ॥
खं मध्ये कुरु ॥ मानं मात्मानं
ध्ये खगं कुरु ॥ आत्मानं खम
ये कृत्वानां किंचिदपि चिंतय

गी०
१०४

त्र ॥ ८७ ॥ कृत्वा सर्वशो समुत्पन्ना
गीतानामहरित किं ॥ रेजनाः
किं नृखादेती कलौ मरुविशे
वनी ॥ ८८ ॥ प्रपन्नपारिजाता
पतोत्रवेत्रैकपानये ॥ ज्ञानमु
शय कृत्वा यगीतो मृतदुहे
नमः ॥ ८९ ॥ सर्वापनीषद्दे

१ सार
११०६

त ॥ ८४ ॥ पठंती चतुरो वेदा
धर्मशास्त्रमनेकधा ॥ ब्रह्मराप
यो न जानाति दूर्वापाकरसंय
था ॥ ८५ ॥ यः स्वयंपद्मनाभ
स्य मुखपद्मादिनिर्गतं ॥ यः प
ठेत्परमां प्रीतिं स गच्छेद्दिलुः
मव्ययं ॥ ८६ ॥ उंकारस्य त्रिरू

गी०
१०६

पंचब्रंहाविष्णुमहेश्वरं परंब्रंहा
निराकारं प्रणवं च तथा स्वयं ॥
८७ ॥ इती श्री महाभारते हस्ति
संहितायां श्री कृष्णार्जुन सं
वादे गीता सार समाप्तं ॥ श्री कृ
ष्णार्जुनसंवादे ॥

राम
१०७

सिद्धि श्रीगणेशाय नमः श्रीरामाय
नमः ॥ ॐ नमः श्रीराम रक्ष्या
स्तोत्रमंत्रस्य कौशिक ऋषिः ॥
श्रीरामो देवता अनुष्टुप छंदः ॥
श्रीराम प्रीत्यर्णे जपे विनियोगः ॥
चरितं रघुनाथस्य सत्प्रकोटिप्र
विस्तरं ॥ एकैकमक्षरं पुंसां म

रक्ष्या
१०७